

KS. STANISŁAW JÓZEF KOZA

Lublin-Rzeszów

Z HISTORII INSTYTUTU EKUMENICZNEGO KUL

Pierwszy i jedyny w Polsce Instytut Ekumeniczny [skrót: IE] powstał w 1983 r. w ramach Wydziału Teologicznego na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Z początkiem roku akademickiego 1983/84 rozpoczął swoją normalną działalność, której głównym zadaniem jest „służenie sprawie jedności chrześcijan na płaszczyźnie badawczej, dydaktycznej i praktycznej” (ks. W. Hryniewicz). IE nie powstał w teologicznej próżni; stał się kontynuatorem prac i osiągnięć dotychczasowej Sekcji Teologii Porównawczej i Ekumenicznej (1970-1983).

Z okazji rozpoczęcia publikacji samodzielnego i odrębnego zeszytu „Roczników Teologicznych” o tematyce ekumenicznej – będzie to odtąd zeszyt siódmy z podtytułem „Teologia ekumeniczna” – pragniemy zaprezentować parę najbardziej wymownych momentów i faktów z dotychczasowej historii IE. Nadchodząca dziesiąta rocznica jego istnienia i działalności będzie okazją do bardziej szczegółowych i bardziej całościowych refleksji oraz podsumowań. W niniejszym szkicu pragniemy zwrócić uwagę głównie na organizację kadrową i ramy działalności dydaktyczno-naukowej, którą najbardziej spektakularnie ilustrują zdobyte w IE stopnie naukowe licencjatu i doktoratu, zorganizowane sympozja, seminaria dyskusyjne i wykłady publiczne oraz wydane pozycje książkowe.

I. KADROWA ORGANIZACJA STUDIÓW I DZIAŁALNOŚCI

Fundament całokształtu pracy IE stanowi jego kadrowa struktura dydaktyczno-badawcza, której centralnym punktem jest osoba ks. bpa prof. Alfonsa Nossola – kierownika IE. Aktualnie przedstawia się ona następująco:

Katedra Teologii Ekumenicznej

kurator: ks. prof. dr hab. Stanisław Nagy SCJ – do chwili przejścia na emeryturę z końcem r. akad. 1990/91; od r. akad. 1991/92: ks. prof. dr hab. Wacław Hryniewicz OMI, zastępca kier. IE;

adiunkt: ks. dr Leonard Górka SVD;

Katedra Teologii Prawosławnej

kierownik: ks. prof. dr hab. Wacław Hryniewicz OMI;

adiunkt: ks. dr Jan Sergiusz Gajek MIC;

Katedra Teologii Protestanckiej

kurator: bp prof. dr hab. Alfons Nossol, kierownik IE;

Pracownicy naukowo-badawczy

adiunkt: ks. dr Piotr Jaskóła;

st. asystent: ks. dr Stanisław Józef Koza;

Stały współpracownik

ks. prof. dr hab. Stanisław Celestyn Napiórkowski OFMConv (przy katedrach dogmatyki i mariologii prowadzi wykłady i prace naukowe również o charakterze ekumenicznym).

II. RAMY DZIAŁALNOŚCI DYDAKTYCZNO-NAUKOWEJ

Prace dydaktyczne IE realizuje według programu wykładów i zajęć, zatwierdzonego przez Radę Wydziału Teologii.

Zajęcia dydaktyczne o tematyce ekumenicznej w diecezjalnych i zakonnych seminariach duchownych czy instytutach teologicznych prowadzili: bp prof. A. Nossol, ks. prof. S. C. Napiórkowski, ks. dr J. S. Gajek, ks. dr L. Górka, ks. dr P. Jaskóła i ks. dr S. J. Koza.

Prace badawcze prowadzą wszyscy pracownicy IE w ramach szczegółowych programów pracy Instytutu jako całości oraz w ramach własnych, indywidualnych programów naukowo-badawczych. Wśród nich należy wymienić w pierwszym rzędzie publikacje książkowe, finalizację przygotowywania do publikacji międzywyznaniowego podręcznika ekumenicznego pt. *Ku chrześcijaństwu jutra*, a także współpracę z Towarzystwem Naukowym KUL oraz z Redakcją Encyklopedii Katolickiej i Redakcją Wydawnictw KUL.

III. NAUKOWA STATYSTYKA STUDIÓW EKUMENICZNYCH

Studia w Instytucie Ekumenicznym mają charakter licencjacki i doktorancki, są więc specjalistyczne. Każdy student IE musi legitymować się już dyplomem ze stopniem magistra teologii. Nic więc dziwnego, iż w takiej sytuacji liczba studentów IE jest raczej skromna. Mimo to systematycznie rośnie grono osób, które w Instytucie osiągnęły już stopień naukowy licencjata bądź też doktora w zakresie teologii ekumenicznej. Świadczy o tym wymownie pełna lista osób, które pozytywnie zdały egzamin licencjacki, koronując go następnie publiczną obroną rozprawy doktorskiej.

1. Egzaminy licencjatu

1. 1984 (14 VI): ks. Henryk Porwoł;
2. 1985 (10 VI): ks. Henryk Eliaasz, Dariusz J. Teodorowski;
3. 1986 (9 VI): ks. Franciszek Kurzaj;
4. 1987 (1 VI): ks. Piotr M. Józwiak, ks. Tadeusz E. Kawala, ks. Andrzej Świdorski;
5. 1988 (8 VI): ks. Jacek A. Korsak OFMConv, ks. Jan J. Noszczak SJ;
6. 1989 (13 VI): Dariusz M. Cupiał, Jadwiga Czaczkowska, ks. Andrzej Kaim SAC, Krzysztof P. Leśniewski, ks. Ryszard Matejuk SJ;
7. 1990 (18 VI): Teresa Terczyńska, Ryszard Wszolek;
8. 1991 (10 VI): ks. Adam P. Bajorski CSF, Ireneusz A. Cieślik;
9. 1992 (15 VI): Ewa Jaruzelska, ks. Mieczysław Józwiak SJ.

2. Obrony prac doktorskich

1. 1985 (11 XII): Ks. Stanisław Janusz. *Tajemnica Odkupienia w antropologicznej interpretacji Wiktora Iwanowicza Niesmiełowa (1863-1937)*. Promotor (dalej skrót: Pr.): ks. prof. W. Hryniewicz OMI. Recenzenci (dalej skrót: Rc.): bp doc. J. Anchimiuk (ChAT), bp prof. A. Nossol. Mps Biblioteka Główna KUL (dalej skrót: BGKUL) ss. 314;
2. 1987 (12 I): Ks. Krzysztof Staniecki. *Postępowanie Ludu Bożego według nowszej rosyjskiej teologii prawosławnej*. Pr.: ks. prof. W. Hryniewicz OMI. Rc.: bp doc. J. Anchimiuk (ChAT), bp prof. A. Nossol. Mps BGKUL ss. 169;
3. 1987 (2 IV): Ks. Henryk Porwoł. *Teologia Krzyża Sergiusza Bułgakowa*. Pr.: ks. prof. W. Hryniewicz OMI. Rc.: bp doc. J. Anchimiuk (ChAT), bp prof. A. Nossol. Mps BGKUL ss. 278;
4. 1989 (8 VI): Ks. Henryk Eliaasz. „*Jedność przed nami*”. *Studium ekumeniczne na temat możliwości polskiej recepcji uzgodnienia katolicko-luterańskiego z roku 1984*. Pr.: ks. prof. S. C. Napiórkowski OFMConv. Rc.: ks. prof. J. Gryniakow (ChAT), bp prof. A. Nossol. Mps BGKUL ss. 268;
5. 1990 (24 IV): Ks. Piotr Józwiak. *Działalność ekumeniczna Episkopatu Polski po II wojnie światowej*. Pr.: ks. prof. S. Nagy SCJ. Rc.: bp prof. E. Ozorowski (ATK), bp prof. A. Nossol. Mps BGKUL ss. LXI+243.

IV. SYMPOZJA, SEMINARIA DYSKUSYJNE I WYKŁADY PUBLICZNE

Wymownym wyrazem działalności naukowo-badawczej są różnego rodzaju sympozja, seminaria dyskusyjne, wykłady publiczne. Świadczą one o aktywności oraz żywotności danej placówki naukowej, dynamice jej działalności, a także przyczyniają się znacznie do jej twórczego i pozytywnego oddziaływania. Na polu chrześcijańskiej ekumenii jest to szczególnie ważne. IE był organizatorem (bądź współorganizatorem) kilku krajowych i międzynarodowych sympozjów naukowych (w tym trzech międzyuczelnianych i międzywyznaniowych, zorganizowanych wspólnie z Chrześcijańską Akademią

Teologiczną i Akademią Teologii Katolickiej w Warszawie), otwartych seminariów dyskusyjnych oraz jednego cyklu wykładów publicznych.

1. Krajowe i międzynarodowe sympozja naukowe

1. „W 500-lecie urodzin M. Lutra, 1483-1983” (19 XI 1983 r. – Wyższe Seminarium Duchowne w Białymstoku; 7 XII 1983 r. – KUL);
2. „Dekret o ekumenizmie po 20 latach” (20-21 XI 1984 r. – KUL);
3. „«Chrzest, Eucharystia, posługiwanie duchowne». Dokument z Limy z 1982 r.” (17 I 1985 r. – KUL);
4. „Apostołowie i Nauczyciele Słowian. W 1100 rocznicę śmierci św. Metodego” (29 X 1985 r. – KUL);
5. „Polska – Szwajcaria: doświadczenia ekumeniczne”. Piąte sympozjum ekumeniczne przedstawicieli Kościołów Szwajcarii i Polski (13-16 X 1987 r. – Nadarzyn k. Warszawy);
6. „Teologia i kultura chrześcijańska Dawnej Rusi z perspektywy minionych wieków” (8-10 III 1988 – KUL);
7. „Unia Brzeska w refleksji historyczno-teologicznej” (7-9 XI 1989 r. – Diecezjalny Instytut Teologiczno-Pastoralny (dalej skrót: DIT-P) w Opolu, filia KUL);
8. „Kościoły chrześcijańskie w Europie narodów” (6-7 XII 1991 r. – DIT-P w Opolu);
9. „Eklezjologia Unii Brzeskiej. Próba reлектury ekumenicznej” (4-6 V 1992 r. – DIT-P w Opolu);
10. „Religia i naród”. Szóste sympozjum polsko-szwajcarskie (28-30 IX 1992 r. – DIT-P w Opolu).

2. Międzyuczelniane i międzywyznaniowe sympozja ekumeniczne

1. „Jedność Kościołów – jedność Europy” (17 IV 1991 r. – ChAT);
2. „Ekumenia dzisiaj – nasze trudności i zadania” (14 V 1992 r. – ChAT);
3. „Kościoły chrześcijańskie a służba społeczeństwu” (24 V 1993 r. – ChAT).

3. Otwarte seminaria dyskusyjne

1. „Stan dialogu katolicko-prawosławnego” (21 X i 9 XII 1993 r. – KUL);
2. „Trynitarny wymiar Kościoła i Eucharystii w świetle dialogu katolicko-prawosławnego” (30 III 1984 r. – KUL);
3. „Teologia Krzyża w perspektywie ekumenicznej” (24 I 1984 r. – KUL);
4. „Dialog czy dwa monologi? Sakramenty inicjacji chrześcijańskiej w dialogu katolicko-prawosławnym” (14 XII 1984 r. – KUL);
5. „Chrzest, Eucharystia, posługiwanie duchowe. Znaczenie Dokumentu z Limy” (17 I 1985 r. – KUL);
 - „Zjednoczeni w chrzcie, rozdzieleni w Eucharystii?” (sesja przedpołudniowa);

- „Ku wzajemnemu uznaniu posługiwania” (sesja popołudniowa);
- 6. „Dylematy ekumenii poszukującej uzgodnień i zbieżności” (22 I 1988 r. – KUL);
- 7. „W zmaganiu o lepsze oblicze Kościoła” (23 I 1992 r. – KUL);
- 8. „Religijne inspiracje poematu *AKSION ESTI O. Elitisa*” (26 III i 2 IV 1992 r. – KUL);
- 9. „Kobieta w Kościele. Ekumeniczne punkty widzenia” (21 I 1993 r. – KUL).

4. Wykłady publiczne

1. Cykl wykładów publicznych na temat: „Eucharystia w dialogu ekumenicznym” (12-16 I 1987 r. – KUL).

V. PUBLIKACJE KSIĄŻKOWE

Instytut Ekumeniczny opublikował cały szereg różnorodnych artykułów, sprawozdań, tłumaczeń, wywiadów, notek informacyjnych, recenzji... (w tym także w językach obcych) o charakterze ekumenicznym. Przygotował pierwszy samodzielny zeszyt ekumeniczny „Roczników Teologicznych” (z. 7: Teologia ekumeniczna) na rok 1993.

Wśród publikacji IE na specjalną uwagę zasługują publikacje książkowe. Instytut redaguje dwie własne serie książkowe; obie pod tym samym składem redakcyjnym (Bp Alfons Nossol, Wacław Hryniewicz OMI, Stanisław Celestyn Napiórkowski OFMConv) i w tym samym wydawnictwie (Redakcja Wydawnictw KUL). Dotychczas ukazały się następujące pozycje książkowe w obu seriach oraz poza nią.

1. Seria wydawnicza „Teologia w dialogu”

1. S. C. N a p i ó r k o w s k i. *Wszyscy pod jednym Chrystusem. Ogólnokościelny dialog katolicko-luterański. Część 1: lata 1965-1981*. Lublin 1985 ss. 239;
2. W. H r y n i e w i c z, L. G ó r k a (red.). *Recepcja – nowe zadanie ekumenizmu*. Lublin 1985 ss. 178 (Contens s. 175-176);
3. S. C. N a p i ó r k o w s k i. *Spór o Matkę. Mariologia jako problem ekumeniczny*. Lublin 1988 ss. 187 (Der Streit um die Mutter (Zusammenfassung) s. 169-171);
4. W. H r y n i e w i c z, S. J. K o z a (red.). *Chrzest, Eucharystia, posługiwanie duchowne. Dokument z Limy 1982. Tekst i komentarze*. Lublin 1983 ss. 232 (Inhalt s. 221-224; Contents s. 225-228);
5. W. H r y n i e w i c z, P. J a s k ó ł a (red.). *Święta tajemnica jedności. Dekret o ekumenizmie po dwudziestu latach*. Lublin 1988 ss. 183 (Inhaltsverzeichnis s. 175-177; Contents s. 178-180);
6. J. S. G a j e k, L. G ó r k a (red.). *Cyryl i Metody. Apostołowie i Nauczyciele Słowian. Studia i dokumenty. Cz. 1: Studia* ss. 291 (Оглавление s. 283-285;

Contents s. 286-288). Cz. 2: *Dokumenty* ss. 298 (Оглавление s. 292-294; Contents s. 295-296). Lublin 1991.

2. Seria wydawnicza „Jeden Pan, jedna wiara. Studia i rozprawy Instytutu Ekumenicznego KUL”

1. P. J a s k ó ł a. *Bóg dla nas. Ekumeniczno-dogmatyczne studium chrystologii Johna Arthura Thomasa Robinsona*. Lublin 1986 ss. 194 (God for us. An ecumenical-dogmatic Study of J. A. T. Robinson's Christology. Summary s. 185-188; „Got für uns”. Eine ökumenisch-dogmatische Studie zur Christologie von J. A. T. Robinson. Zusammenfassung s. 189; Contents s. 191-192);

2. S. J. K o z a. *Ewangelijna katolickość. Zarys porównawczej eklezjologii Friedricha Heilera*. Lublin 1987 ss. 399 (Evangelische Katholizität. Abriß einer vergleichenden Ekklesiologie von Friedrich Heiler. Zusammenfassung s. 387-392; Inhaltsverzeichnis s. 393-395);

3. S. J a n u s z. *Człowiek ocalony. Tajemnica odkupienia w antropologicznej interpretacji Wiktora Iwanowicza Niesmielowa*. Lublin 1990 ss. 335 (Содержание s. 321-325; Der gerettete Mensch. Das Geheimnis der Erlösung in der anthropologischen Interpretation von Viktor I. Nesselov (1863-1937). Zusammenfassung s. 327-328; Inhalt s. 329-331; Оглавление s. 333-335).

3. Pozaseryjne publikacje książkowe

1. A. N o s s o l. *Teologia bliższa życiu. Wpływ teologii na egzystencję chrześcijańską*. Opole 1984 ss. 351 (Contents s. 349; Résumé s. 350; Inhaltsverzeichnis s. 351)];

2. A. N o s s o l. *Der Mensch braucht Theologie. Ansätze zu einer lebensnahen Glaubensreflexion*. Einsiedeln 1986 ss. 204;

3. L. G ó r k a, W. H r y n i e w i c z (red.). *Eucharystia i posłannictwo. Wieczerza Pańska w posłannictwie chrześcijan*. Warszawa 1987 ss. 192 (Contents s. 191);

4. S. C. N a p i ó r k o w s k i. *Matka mojego Pana (problemy – poszukiwania – perspektywy)*. Opole 1988 ss. 258 (Inhalt s. 254-258);

5. J. S. G a j e k, W. H r y n i e w i c z (red.). *Chrystus zwyciężył. Wokół Chrztu Rusi Kijowskiej*. Warszawa 1989 ss. 239 (Contents s. 237-238);

6. W. H r y n i e w i c z. *Chrystus nasza Pascha. Zarys chrześcijańskiej teologii paschalnej*. T. 1. Lublin 1982 ss. 492 (Le Christ, notre Pâque. Une esquisse de la théologie pascale chrétienne. Table des matières s. 11-14);

7. W. H r y n i e w i c z. *Nasza Pascha z Chrystusem. Zarys chrześcijańskiej teologii paschalnej*. T. 2. Lublin 1987 ss. 547 (Notre Pâque avec le Christ. Une esquisse de la théologie pascale chrétienne. T. 2. Table des matières s. 12-16)];

8. W. H r y n i e w i c z. *Pascha Chrystusa w dziejach człowieka i wszechświata. Zarys chrześcijańskiej teologii paschalnej*. T. 3. Lublin 1991 ss. 532 (Le Pâque

du Christ dans l'histoire de l'homme et du cosmos. Une esquisse de la théologie pascale chrétienne. T. 3. Table des matières s. 12-16);

9. W. H r y n i e w i c z. *Bóg naszej nadziei. Szkice teologiczno-ekumeniczne*. T. 1. Opole 1989 ss. 286 (Contents s. 286);

10. W. H r y n i e w i c z. *Nadzieja zbawienia dla wszystkich. Od eschatologii lęku do eschatologii nadziei*. Warszawa 1989 ss. 178;

11. P. J a s k ó ł a. *Chrześcijańska nauka o Bogu. Skrypt dla studentów III roku*. Opole 1990 ss. 78;

12. A. N o s s o l. *Gelebte Theologie heute. Skizzen zur postkonziliären Glaubenswissenschaft*. Opole 1992 ss. 167;

13. P. J a s k ó ł a, H. J. S o b e c z k o (red.). *Kościół chrześcijański w Europie narodów. Materiały sympozjum ekumenicznego zorganizowanego w Opolu w dniach 6-7 XII 1991 przez Instytut Ekumeniczny KUL oraz Instytut Teologiczno-Pastoralny Filię KUL w Opolu*. Opole 1992 ss. 124 (Die christlichen Kirchen in Europa der Nationen. Schlussfolgerungen des Oppelner Symposions und offene Probleme s. 109-113. Inhaltsverzeichnis s. 121-122);

14. S. C. N a p i ó r k o w s k i, K. K l a u z a (red.). *Nadzieja – możliwość czy pewność powszechnego zbawienia? Dyskusja teologów dogmatyków nad książką ks. W. Hryniewicza OMI „Nadzieja zbawienia dla wszystkich”*. Lublin 1992 ss. 176;

15. P. J a s k ó ł a (red.). *Veritati et caritati. W służbie teologii i pojednania. Prace dedykowane Księdzu Biskupowi Alfonsowi Nossolowi z okazji sześćdziesiątej rocznicy urodzin i piętnastolecia święceń biskupich*. Opole 1992 ss. 515;

16. W. H r y n i e w i c z. *Kościół siostrzane. Dialog katolicko-prawosławny 1980-1991*. Warszawa 1993 ss. 360 (Contents s. 7-8);

17. W. H r y n i e w i c z. *Staroruska teologia paschalna w świetle pism św. Cyryla Turowskiego (XII w.)*. Warszawa 1993 ss. 202 (Contents s. 9-10).

VI. ELEMENT EKUMENIZMU DUCHOWEGO

Instytut Ekumeniczny jest placówką naukową. Nie znaczy to wszakże wcale, aby koncentrując się na pracy z natury czysto naukowej i działalności praktycznej, zapomniał o duchowym wymiarze ekumenizmu – o tym, że „nawrócenie serca i świętość życia łącznie z publicznymi i prywatnymi modlitwami o jedność chrześcijan należy uznać za duszę całego ruchu ekumenicznego”(DE nr 8). Praktycznym wyrazem świadomości IE o konieczności wiązania wszelkiej teoretycznej pracy ekumenicznej z jej wymiarem modlitewno-duchowym jest trwała pielęgnacja pewnych i sprawdzonych tradycji liturgicznych.

Instytut – z tych to właśnie motywów – regularnie organizuje tradycyjny Tydzień Powszechnej Modlitwy o Jedność Chrześcijan (18-25 stycznia) w kościele akademickim KUL. Zabiega również o to, aby uczestniczyli w nim aktywnie z posługą przepowiadania Słowa Bożego także i bracia z innych Kościołów chrześcijańskich. Ta forma ekumenicznej modlitwy IE traktowana jest jako ubogacenie tegoż Tygodnia, który – o charakterze ogólnomiejskim – organizowany jest w wybranych ośrodkach kultu chrześcijańskiego miasta Lublina.

W tym też duchu IE kontynuuje – zapoczątkowaną w 1980 r. przez Sekcję Teologii Porównawczej i Ekumenicznej – tradycję tzw. wśród ekumenicznych; sprawowanie podczas roku akademickiego południowej (w pierwszych latach wieczornej) Eucharystii w kościele uniwersyteckim o jednoznacznej wymowie ekumenicznej. Tradycja ta jest próbą rozszerzenia styczniowego Tygodnia Powszechnej Modlitwy o Jedność Chrześcijan na cały rok akademicki w duchu specjalnego kalendarza modlitwy wstawienniczej za poszczególne kraje świata, który został opracowany i opublikowany w 1978 r. przez Ekumeniczną Radę Kościołów (wyd. pierwotne: *For All God's People. Ecumenical Prayer Cycle*. Geneva 1978; wyd. nowe: *With All God's People. The New Ecumenical Prayer Cycle*. Geneva 1989).